श्री

ग॰म॰ कामदेव ज॰ १८

संतप्तादशामधुजाङ्गितिनासं
म्र्छितानि ... जैले
तूजे द्रादल ... यमेतिम
नेकाप्राणामस्तानिसायुधो
कपिपंचमीचनमोमृस
पूमीवर्जितात्राकोलस्यन
वदनांतमधुनातुरीत्तती
बीब मवा १ प्रसिजोविमसि
जेविदेवलोमामपाचकाधाव
णपाचकको वबद्वेतेत्रास्मिण
धमा १ अर्तिप्रविसगेहेमावदिते
कांतेमतनसमपवेलावर्तिकेल
तेतितर ... समितव मुखमकलेठ
कांवीजनननसरामुगर्भसति
तवमुखेंसुपूर्णचंद्रविता
पयवारिजैनगतसमज
रूपतिकातीविनफूनतेप्रात
तजननीप्रस्तसततनवावाम
तगेतगतोवालांनववेवनानिले

थिकर्के स्माना नरें गम्स बचं स्मान म ...

नी० २

॥ॐ॥ ॐ श्रीमच्छारदाम्बिकाभ्यां नमः वरो दरिद्रः श्रुतिशास्त्रपाठको नचातिमूर्खो बहुरत्नसंयुतः सुलो
चना जीर्णपटापि शोभते न नेत्रहीना कनकाद्यलंकृता १ श्रेयो न किं कृपणाद्गतेन तेन रूपेण किं
गुणपराक्रमवर्जितेन मित्रेण किं व्यसनकालपराङ्मुखेन ज्ञानेन किं बहुशठाधिकमत्सरेण २ अद्
ष्टपूर्वाः बहवः सहायाः सर्वे पदस्थस्य भवन्ति वश्याः अर्थाद्विहीनस्य पदाच्च्युतस्य भवेद्धि काले स्वज
नोऽपि शत्रुः ३ वृक्षं क्षीणफलं त्यजन्ति विहगाः शुष्कं सरं सारसाः निर्द्रव्यं पुरुषं त्यजन्ति गणिकाः
भ्रष्टं नृपं मन्त्रिणः पुष्पं पर्युषितं त्यजन्ति मधुपाः दग्धं वनान्तं मृगाः सर्वे कार्यवशाज्जनोऽभिरमते कस्य
को वल्लभः ४ कोऽर्थान्प्राप्य न गर्वितो भुवि नरः कस्यापदोऽस्तं गताः स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि मनः को
नाम राज्ञां प्रियः कः कालस्य न गोचरान्तरगतः कोऽर्थी गतो गौरवं को वा दुर्जनवागुरानिपतितः क्षेम-
णयातो गृहे ५ यस्मिन्कर्मणि सिद्धेऽपि न लभ्यते फलोदयः असिद्धे तु महद्दुःखं तत्तु बुधः कथमाचरेत् ६ य
स्य यस्यास्ति न राजतो वा न चौरतो वापि भयं कदाचित् विद्याख्यमन्तर्धनमर्जयेत्तदन्यद्धनं नश्वरमे
व सर्वं यदर्जितं प्राणहरैः परिश्रमैः मृतस्य [illegible] तत्संविभजन्ति रिक्थिनः कृतं तु यद्दुष्कृतमपेतिसया
तदेव दैवोपकृतं स्वयं यातकं ८ संचितं क्रतुशतैर्न पयोज्यमेतत्याचितं लघुभवेत्तु नदीपते तत्क दर्पपरिरक्षि

कृश २

प्रागल्भहीनस्यनरस्यविद्याशस्त्रंयथाकापुरुषस्यहस्तेनतुष्टिमुत्पादयतेपरेषांमंधस्यदाराइवद
र्शनीयाः २१ पंचयत्रनविद्यंतेतत्रदेशेनसंवसेत् लोकयात्राभयंलज्जादाक्षिण्यंधर्मशीलता:
२२ पंचयत्रनविद्यंतेतत्रदेशेनसंवशेत् दैवज्ञःश्रोत्रियोराजानदीवैद्यस्तुपंचमः २३ नद्वेष्टानेगरुदे
षिकृतोद्विषिकृतेद्विजपुत्रजातेप्रियोऽपिदिष्टकलत्रकायोदिहजनः २४ कस्यदेशात्सुपयातितमःस
म्पत्तिप्रज्ञानांतापोहितंपयोविविटपिनामंजलिकेनवद्धः अभ्यर्थितोजललवमर्वःकेनवाव्वषि
तोजोत्येवेतपराजितुविधोसाधवोवदूकस्याः २५ वरंतरसत्सुहृषावमानितोननीचसंमानत्रसिकमू
जितः वराश्वपादभिहतोपिशोभतेनगर्दभस्योपरिभूषणाकृतिः २६ आकोपितोपिकुलजोनवदत्य
वाच्यंनिष्पीडितोपिमधुरंसवमेत्किलेक्षुः निचोजनेगुणगणैरपिसेव्यमानोहस्तिनयत्यसदृति
तस्कलहेप्यवाच्यं २७ कुग्रोगुरुर्वेद्यतियानिपदानिशिष्यदावाग्निदाहनराहतराणिदहंतितस्यता
न्येवतत्यविचिपेनसुचिरोद्वितानिपश्चाद्भवंतिकुमुदाकरशीतलानि २८ पदविविभवविहिनःप्रच्य
तोवास्वदेशात्नरहरिवखलुजनसेवामर्थयेदुन्नतात्मातनुतरणमपिभुक्तेनक्षुधार्तोन्नसिंहपिवति
रुधिरमुसंप्राप्यशःकुंजराणां २९ आऽकर्णहीमतिगराप्ततेप्रततरूचौदंमगंधैर्येनतवंश्चरनिवगतो
जौविमतितनादेन्यांप्रियालापिनिस्तेजसिन्यवलितिशितामुखरतावक्तव्यशक्तिस्थिरेतस्मानामगुरोभव

तेधनंचौरपार्थिवगृहेषु भुज्यते ९ न कल्पते यः परलोकसिद्धये न कीर्तये नापि सुखोपभुक्तये तया
मनस्तापमुद्वेगकारिं श्रियाकुभार्ययेव स्वपदार्थबंध्यया १० न देवेभ्यो न गुरुभ्यो न बंधुभ्यो न चात्मने
कदर्यस्य धनं याति बह्निस्तस्कर राजसात् ११ तस्य न राजा धनसंचयेन न सागरो भूरिजलागमेन
न यं हितः साधुसभाषितेन तस्येन्न चक्षुः प्रियदर्शनेन १२ तथचघ्नायेध्रसमस्तभावाः स्वातंत्र्यभा
वेन बलाधिकत्वात् तोयेष्वदोषेष्वनिपातयंति नघो हि कूलानि कुलानि तार्थः १३ स्वकर्मध
र्मोर्जितजीवितानां स्वेष्वेव दारेषु सदा रतानां जितेंद्रियाणां मतिथिप्रियाणां गृहेपि मोक्षः पुरुषोत्त
मानां १४ न भोजनविलंबी स्यान्न च स्त्रीभ्रसेवकः सुदूरमपि विद्यार्थी त्यर्थगरुडवेगवत् १५
शनैरर्थः शनैः पंथाः शनैः पर्वतमारुहेत् शनैर्विद्या च धर्मश्च व्यायामश्च शनैः शनैः १६ येबाल्यभा
वेन पठंति विद्यां ये यौवनस्था ग्रधनाग्रदाराः तेसोचनीयाः इह जीवलोके मनुष्यरूपेण मृगाश्च
रंति १७ येषां न विद्या न तपो न दानं न चापि शीलं न गुणो न धर्मः ते मर्त्यलोके भुवि भारभूता मनु
ष्यरूपेण मृगाश्चरंति १८ उदितोर्थः पशुनापि गृह्यते हयाश्च नागाश्च वहंति चोदिता अनुक्त
मप्यूहति पंडितो जनः परेंगितज्ञानफला हि बुद्धयः १९ केचिद् द्रव्येन विभजंति विनित भाव मन्येत
ना विभवलोककृतप्रमाणाः केचिद् [illegible] दिकीलिलोमा रस्तस्य वान् जगति [illegible] कोपिनसा

३· केचिद्दृष्ट्यापंयंपश्यतित्तस्यतस्यपुरतोमा ब्रूहिदीनं वचः ३८ विप्रास्मिन्नगरे महानवसतिकस्ताऽद्भुता
२ मांवनं को दाता रजको ददातिचमहानु प्रातर्गृहीत्वानिशि को दक्षः परदारवित्तहरणे सर्वोपिद
दायणः कस्माज्जीवसि हे सखे विषकृमिन्यायेन जीवाम्यहं ३९ न सर्ववित्तकाश्चिदस्ति नैकोनास्त्यत
मूर्षोभुविकश्चिदस्ति ज्ञानेनमौनोत्तममध्यमेनयोयेनजानाति सतेनविद्वान् ४० त्यजन्ति मित्राणि
3 धनैर्विहीनं पुत्राश्चदाराश्च सुहृज्जनाश्च तमर्थवंतं पुनराश्रयंते अर्थोहि लोके पुरुषस्य बंधुः ४१
पत्रोदकं तत्र चरंति हंसास्तदेव शुष्कं परिवर्जयंति प्राप्तेजले तत्पुनराश्रयंते न हंसमित्रैर्जलेन भाव्यं ४२ प
यास्वरश्चंदनभारवाही भारस्यवाही नतु चंदनस्य तथाहि मूर्खः खलु शास्त्रपाठी शास्त्रस्यपाठी नतु तत्त्वरू
पस्य ४३ उत्खातान्प्रतिरोपयन्कुसुमितांश्चिन्वल्लघून्वर्धयन्नत्युच्चान्नमयन् विदलपरिश्लेषयन्
संहतान्तीव्रान्कंटकिनोबहिर्नियमयन्स्थापितान्पालयन्मालाकार इव प्रयोगकुशलो राजेव चिरं
रंतिष्ठति ४४ समानि सम शीर्षाणि घनानि विरलानि च मात्रा सुप्रतिबद्धानि योजानाति स लेखकः
४५ ज्ञानविज्ञानसंपन्नः प्रियवादी निरामयः समग्रविद्योपदेष्टा च शुचिराचार्य उच्यते मां ४६ गांभीर्य
युक्तान्दृढमंदवाच्या जितेंद्रियाः सत्यपराः सुयोग्याः भाव्यार्थतज्ज्ञा विदितार्थतत्त्वाः प्रायेण भृत्याः कृतिनो भ कुल
वीत ४७ २

नूकिं वारि पिदं जलान्नहुतमुकुत्र रागस्तु पीतपो नो गौद्धा निरितो ता कुत्रो न समदो दंडेन गोगदंभो
व्याधिर्भेषजसंग्रहैश्च विविधैर्मंत्रप्रयोगैर्विषं सर्वस्यौषधमस्ति नूना स्त्रविहितं मूर्खस्य नास्त्यौष
धं २१ पाण्डित्यस्य विभूषणं मधुरता शौर्यस्य वाक्संयमो ज्ञानस्योपशमः श्रुतस्य विनयः वित्तस्य पा
त्रेर्पयो श्चेक्रोधस्तपसः क्षमा प्रभविता धर्मस्य निर्व्याजता सर्वेषां तु विश्वरूपभावचरित्रं शीलं परंभू
षणं २२ येतावल्मलयोपकंठनिलयास्तेषिंधनं चंदनं तीरोपांतनिवासिनां जलनिधेरत्नानि पाषा
णवत् काश्मीरे च निवासिनां मपि च रांना नास्त्यादरः कुंकुमे दूरस्थस्य महार्घता परिभवः संवासतो जा
यते २३ योतेदुस्तरतोयराशितरणे दीपोपकारोत्करो निर्वाति व्यजनं मदांधकरिणां क्रूरः शिरस्यंकुशः
इत्थं तन्नु विनास्ति यत्र विधिना सोपायसाध्यं कृतं कष्टं दुर्जनचित्तवृत्तिहरणे धातापि भग्नोद्यमः २४
यस्यानुग्रहमिच्छामि तस्य वित्तं हराम्यहं करोमि बंधुविच्छेदं स चेत्कष्टेन जीवति २५ यत्रेदृशाः मुनिव
राः पिशाचास्तत्र कीदृशा यत्रेदृशाः परो धर्मो ह्यधर्मस्तत्र कीदृशः २६ एतान्यपि च समन्यायेत
कानाकर्त्तरिका समः भेदाभेदविभेदेन लक्ष्यलक्षणमेतयो २७ रेरेचातक सावधानमनसा मि
त्र क्षणं श्रूयतामंभोदा गगने चरंति बहवः सर्वेपि नैतादृशाः केचिद्वृष्टिभिरार्द्रयंति वसुधां गर्जंति

५४ लब्ध्वा जन्म सहैव जीयते स्वयमपि त्रैलोक्यभूषाकरः स्थित्यर्थं दिशि दिशि कंठमभ्युपगतस्तेनापि भुक्तोऽध
तः क्षयं शीतकरस्तपापिनं गतः क्षीणः परं प्राप्तुत प्राप्यतः प्राक्तनमेव कर्मबलवत्कस्योपकुर्वीत कः ५७
दुर्गं त्रिकूटः परिखा समुद्रो रक्षांसि योधा धनदस्य भ्रातः संजीवनी यस्य मुखाग्र विद्या स रावणः का
लवशात् विपन्नः ५८ नैवांतरिक्षे न समुद्रमध्ये न पर्वतानां विवरप्रवेशे न वा स देशोऽभु वि कश्चिदस्ति
५ यत्र स्थितं कर्म न बाधते स्वं ५९ वने रणे शत्रुजलाग्निमध्ये महार्णवे पर्वतमस्तके वा सुप्तं प्रमत्तं विषम
स्थितं वा रक्षंति पुण्यानि पुराकृतानि ६० सत्यं शौचं मनः शौचं शौचमिंद्रियनिग्रहः सर्वभूतदयाशौचं ज
लशौचं तु पंचमं ६१ जिह्वाग्रे वसते लक्ष्मी जिह्वाग्रे मित्रबांधवाः जिह्वाग्रे स्वजनः शत्रु जिह्वाग्रे परमं पद ६२
न प्राप्तकालो म्रियते विद्धः शरशतैरपि कुशाग्रेणापि संस्पृष्टः प्राप्तकालो न जीवति ६३ नैवाकृतिः फलति
नैव कुलं न शीलं विद्या सहस्रगुणितान च वाप्रि सद्भिः भाग्यानि पूर्वतपसा खलु संचितानि काले फ
लंति पुरुषस्य यथैव वृक्षाः ६४ किं वा कुलेन विपुलेन गुणोऽभ्र तेन शौर्येणाकुलमिह नास्ति न च
तेन कर्मणो ध्रुव विधिर्विहितः फलंति कालेऽपि देव नया नि लिखितानि ललाटपट्टे ६५ गतं गतं पश्यति सर्व
मेव धनं जनं पुत्रकलत्रमत्यं भोगं प्रभावविभवं भो... शरीरयष्टं हराराधनमेव सत्वं ६६ प्राणिनि
किल कालके कंठ ... योगाच्चंदनेकृलस्य ॥ कृत

पंडितैश्चविनीतैश्चधर्मज्ञैःसत्यवादिभिः बंधनेपिवसेत्सार्द्धं नतुराज्येखलैःसह ४८ कार्यार्थेसंगतिंयाति कृ
तार्थेनास्ति संगतिः तस्मात्सर्वाणिकार्याणिसावशेषाणिकारयेत् ४९ वनेपिदोषाःप्रभवंति रागिणां
गृहेपिपंचेंद्रियनिग्रहस्तपः अकुत्सितेकर्मणियःप्रवर्त्तते निवृत्तरागस्यगृहंतपोवनं ५० वरंविंध्याट
व्यांमनुजात्(?)स्य ... वरंसर्पोकीर्णे ... हित्तकूपे निपतनं वरंगत्तोनिर्घेगहनजलमध्येविल
पनं नशीलाद्विभ्रंशो भवतिकुलजातिश्रुतवता ५१ एतेवाञ्छितुल्याःक्षितिपतितनयाःभीमसेनार्जुनाद्याः
शूराःसत्यप्रतिज्ञादिनकरवपुषःकेशवेनोपगूढाः तेदृष्टाःपात्रहस्ताजगतिकृपणावेदनं चर्म तुपाताः के
शक्तोभालपट्टेविधिकरलिखिताः कर्मरेखाअमार्ष्टि ५२ उदयतियदिभानुःपश्चिमायांदिशायांविकसति
यदिपद्मंपर्वताग्रेशिलायां प्रचलतियदिमेरुःशीततांयातिवह्निर्नचलति विधि ... भावि कर्मरेखा
५३ कोऽपिकःकस्यकरोतिदोषंतुष्टोपिकःकस्यगुणंकरोति स्वकर्मसूत्रग्रथितोहिसर्वो विकर्त्ताकारणस्यैवव
श्याभिमानं ५४ ब्रह्मायेनकुलालवन्नियमितोब्रह्मांडभांडोदरे विष्णुर्येनदशावतारगहनेक्षिप्तोमहासं
कटे रुद्रोयेनकपालपाणिपुटनेभिक्षाचरकारितः सूर्योभ्राम्यतियद्बशेनगगनेतस्मैनमःकर्मणे ५५
तावल्लिपिं ... कोटराशिर्दीनेमहीवाजिमंखस्यमध्ये दातःपालंवं धनमेवहकं नमोस्तदेवायययपे ... ५६

यते हस्तेन हस्तंस्पृशन् मोक्तुंनेच्छति पादवेत्तो बिव्रणुते बलं व्यमंतमीदंदोषान् संहत्य गुणे गुणान्वयपते
मायासितः खिद्यते पुत्रामेव धर्मो धर्मो दमारतियः स्नेहस्य तस्मादेतां पञ्जीवितं तराम पिप्रथितं मनुष्ये
बिज्ञान विक्रमयशोभिरभग्नमानं तन्नाम जीवितमिह प्रवदंति तज्ज्ञाः काकोपि जीवति चिराय बलिंच
भुंक्ते १८ तज्ज्ञानं पदगाबितं सपुरुषो यः खिद्यते नेंद्रिये स्तत्स्थानं पदकल्पनं सविस्रवायः साधुसाधारणः सा
श्रीयो न मदं करोति सत्सु रबिनोद्यामेतत्स्वपातन्मित्रं पदत्रयं त्रितं सत्वद्योलोकोपकाराय यः ८१ विद्यम
मानरतं बिमुंचबिरसस्वाध्यायहीनं द्विजं शूरं कापुरुषं नटं कुपठितं मूर्खं बिपरिव्राजकं राजानं च कुमं
मंत्रिभि परिवृत्तं देशं च सोपद्रवं भार्यां च यौवनं गर्बितां परस्तां मुचंतिये ते बुधाः ८८ किं कालस्य रासि
तेन गतेबसंते किं कानरस्यबहु शास्त्रसुशिक्षिते न किंग ज्ञितेन सुभटस्य पराङ्मुखस्य किं जिबितेन
रिपुणां प्रकुलिदर्शितस्य ८२ गुणागुणाज्ञेषु गुणी भवंति तेंगुणा प्राप्य भवंति दोषाः सुस्वादुतोयप्रभवा
हि नद्यः समुद्रमासाद्य भवंत्यपेयाः ८३ हंसो न भाति बलिभोजवृंदमध्ये गोमायुमंडलगतो न बि
भाति सिंहः आत्यो न भाति तुरगः खरखेटमध्ये बिद्वान्न भाति पुरुषेषु निरक्षरेषु ८४ गोमोगाः स कृष्म
बंमतु ब्रजंति बिभिमि सुगाबः सर्बे सारंगाः मृगाश्च तुरंगैः बकाः काकै समान शीलाः सहदं तिय ८० ५

किं चित्रं यदि वेदशास्त्रनिपुणो विप्रो भवेत्पंडितः किं चित्रं यदि दंडनीतिनिपुणो राजा भवेद्धार्मिकः तच्चि
त्रं यदि रूपयौवनवती साध्वी भवेदंगना तच्चित्रं यदि निर्धनोपि पुरुषः पापं न कुर्यात्क्वचित् ६८ शाठ्येन
मित्रं कपटेन धर्मं परोपतापेन समृद्धिभावं सुखेन विद्यां पुरुषेण नारी वांछंति ये नूनमपंडितास्ते ६९ भू
गृहं सुभगा नारी कार्पासं नागरं जलं शीतकाले भवेदुष्णं उष्णकाले तु शीतलं ७० बालातपः प्रदीपो मैथुनानि
श्मशानधूमो मठभोजनं च रजस्वलास्पर्शनदूषिता च सद्दीर्घमप्यायुरपि दूरयंति ७१ मिथ्यावादे दल्लागानां धर
णिबिंबितिसेवनं पादयोर्धूसरत्वं दंतानामल्पशौचं मलिनवसनता रूक्षतामूर्धजानां सध्यायां मध्यमा शय्या शिरातिनिक
षं सांसं हस्ताभ्यां करास्फालं स्वांगेनाप्यवसधौनि धनमपनयत्येको श्रावस्यापि लक्ष्मीः ७२ न पात्रयाचाज्ञालस्नानसमतेन विवाहको
लेम्हतस्तु तदेतेषु वं धर्मोक्ते ब्रतदानेदले च दानेषु क्षौरे न विचारयेत् ७३ स्नानं नाम मनःप्रसादजननं दुःस्वप्नविध्वं
सनं शौचस्यायतनं मलापहरणं संवर्धनं तेजसः रूपोद्योतकरं गदप्रशमनं कामाग्निसंदीपनं नारीणां च मनोहरं
श्रमहरं स्नाने दशैते गुणाः ७४ आहारार्थं कर्म कुर्यादनिंद्यं कुर्यादाहारं प्राणसंधारणार्थं प्राणाः धार्याः त
त्त्वविज्ञानहेतोस्तत्त्वं ज्ञातव्यं येन भूयो न जन्म ७५ दुर्मंत्र्यान्नृपतिर्विनश्यति यतिः संगात्सुतो लालनात् विप्रो
विप्रोनध्ययनात्कुलं कुतनयाच्छीलं खलोपासनात् ह्रीर्मद्यादनवेक्षणादपि कृषिः स्नेहः प्र
प्रवासाश्रयात् मैत्री चाप्रणयात् समृद्धिरनयात्त्यागात्प्रमादाद्धनं ७६ निध्यं पद्मपतिसमितं कश्य